

ISSN: 2146-1740
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd>,
Doi: 10.54688/ayd.1412367
Araştırma Makalesi/Research Article

GAZETECİLİK ETİK İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE DEPREM DÖNEMLERİNDE UYGULANMASI GEREKEN DOĞRU GAZETECİLİK PRATİKLERİ

PROPER JOURNALISTIC PRACTICES TO BE APPLIED DURING EARTHQUAKE
PERIODS WITHIN THE FRAMEWORK OF JOURNALISM ETHICAL PRINCIPLES

Arda Umut SAYGIN¹

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
31/12/2023

Kabul:
02/02/2024

Gazetecilik etik ilkeleri gazetecilerin haber toplarken, yazarken ve yayınlarken karşılaşılabilecekleri ahlaki çıkmazları düzenleyen yazılı metinlerdir. Depremler de toplumsal sonuçlarından dolayı haber değeri olan doğa olaylarıdır. Bu çalışma, “deprem zamanlarında uygulanması gereken doğru gazetecilik pratikleri nelerdir” araştırma sorusundan hareketle deprem zamanlarındaki habercilik pratiklerinin gazetecilik etik ilkeleri bağlamında ele alınmasını kapsamaktadır. Betimleyici bir yöntemle ele alınan çalışmada, profesyonel haber medyasının depremler söz konusu olduğunda uygulaması gereken doğru gazetecilik pratiklerinin gazetecilik etik ilkelerine yaslanarak ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışmadaki araştırma kategorileri, deprem dönemlerinde haberin doğruluğu ve gerçekliğini, depremzedelerin acılarına ve psikolojilerine saygı ile mahremiyetlerinin mutlaklığını, haberde nefret söyleminden kaçınmayı, haberin kaynaklarının seçimini, deprem dönemlerinde gazetecilerin her türlü çıkar çatışmasından kaçınmasını, resmî otoritelerle özdeşleşmemelerini, haber için para alıp vermemelerini içermektedir. Çalışmada, afet haberciliğine yönelik hazırlanan rehber ve kılavuzların, gazetecilik etik ilkelerinde belirtilen birçok ilkeyle uyumlu olduğu ve onlardan beslendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, gazetecilik etik ilkelerinde bulunan “çıkar çatışması” ve “özdeşleşme” ilkelerinin literatürde ihmal edildiği görülmüştür. Çalışmada deprem haberciliği konusunda medya kuruluşlarının gazetecileri bilinçlendirmeleri gerektiği de önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Gazetecilik etiği, Haber.

Jel Kodları: Z00, Z19, L82, L89.

¹**Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-5103-4636, arda.saygin@hbv.edu.tr

Atıf: Saygın, A. U. (2024). Gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde deprem dönemlerinde uygulanması gereken doğru gazetecilik pratikleri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 455-484.

Abstract

Article Info

Received:
31/12/2023

Accepted:
02/02/2024

Journalism ethical principles are written texts that regulate the moral dilemmas that journalists may encounter while collecting, writing and publishing news. Earthquakes are natural events that are newsworthy due to their social consequences. This study covers the discussion of journalism practices in times of earthquakes in the context of ethical principles of journalism, based on the research question “What should be the correct journalistic practices to be applied in times of earthquakes?” This study, which is handled with a descriptive method, aims to reveal the correct journalistic practices that professional news media should apply when it comes to earthquakes, based on the ethical principles of journalism. The research categories in the study include the accuracy and reality of the news during earthquake periods, respect for the pain and psychology of earthquake victims and their absolute privacy, avoiding hate speech in the news, selection of sources of the news, journalists' avoidance of any conflict of interest during earthquake periods, not identifying with official authorities, not taking money for news. In the study, it was determined that the guides and guides prepared for disaster journalism were compatible with and nourished by many principles specified in the ethical principles of journalism. However, it has been observed that the principles of “conflict of interest” and “identification” in the ethical principles of journalism are neglected in the literature. The study also suggests that media organizations should raise awareness of journalists about earthquake reporting.

Keywords: Earthquake, Journalism ethics, News.

Jel Codes: Z00, Z19, L82, L89.

Extended Summary

Journalism ethical principles determine the rules of correct behavior that journalists should follow during the whole news production process. Journalists can only overcome the moral dilemmas they may encounter while collecting, writing and publishing news by adhering to the ethical principles of journalism. When we look at the ethical principles of journalism around the world, we see that they are generally grouped under five categories. The principle of “accuracy”, which is one of the five categories, means that all data and information in the news must be verified and correct. According to this principle, journalists should always pursue the truth. The principle of “independence” states that journalists should not be influenced by any political or commercial power while performing their profession. The principle of “impartiality” emphasizes that the distinction between news and commentary should be made objectively. The principle of “humanity” refers to the importance of not harming people while doing journalism. The principle of “accountability” states that journalism should be done responsibly from start to finish.

Earthquakes are important natural events that have a lot of news value and therefore journalists follow the developments from beginning to end. Since earthquake times are extraordinary times, journalists should be more careful than their usual news gathering practices. During earthquakes, journalists who are caught up in the magnitude of the event may ignore the privacy of the people who are the subject of the news. For example, patients receiving treatment in hospitals should not be filmed without permission, and journalists should not enter the tents of earthquake victims without permission. Moreover, they may forget that earthquakes are times that require special attention and may not take into account the psychology and pain of earthquake victims. Journalists should take a more careful approach when talking to people who have experienced trauma, lost loved ones, or been injured, and should not ask questions that will bleed people’s emotional wounds. To put it more clearly, the pursuit of news does not require excessive involvement in people’s lives. It is also important for journalists to approach the news sources they receive information from in times of earthquakes both humanely and critically which means journalists have a duty not to passively report information and to challenge news sources. Similarly, the accuracy and authenticity of news is vital in times of earthquakes. In other words, accurate information is of vital importance during earthquakes, as misinformation threatens life safety. Journalists should also attribute news value not only to negative news but also to positive news such as solidarity and cooperation during earthquake times. Additionally, journalists must not fall into the trap of hate speech based on race, ethnicity, gender or religion

In this study, it is aimed to discuss the issue in the context of ethical principles of journalism, based on the research question “What should be the correct journalistic practices to be applied in times of earthquake?” In the study, when looking at the ethical principles of journalism published by various news organizations around the world, it was seen that detailed principles regarding earthquakes were not created. This gap is filled by detailed guides and academic studies prepared by academics and experts, conveying accurate journalism approaches for disasters, catastrophes and crisis periods. In the study, it was determined that the guides and guides prepared for disaster journalism were compatible with and nourished by many principles specified in the ethical principles of journalism. However, it has been observed that the principles of “conflict of interest” and “identification” in the ethical principles of journalism are neglected in the literature. It has been determined that some correct journalistic practices that are not covered by the ethical principles of journalism are included in the relevant guides. For example, recommendations for journalists to choose their news sources from people who are experts on the subject, recommendations for journalists to work in earthquake areas where conditions are difficult, and suggestions for protecting the life safety of people in the region are included in the guides and guides. As a result, ethical principles of journalism and disaster journalism literature feed each other and point to correct journalistic practices. Therefore, “Disaster Journalism Guides” prepared by non-governmental organizations and the academic community should be adopted by news organizations and internalized by all journalists. In other words, just as earthquake drills are carried out in schools and institutions to prepare the society for earthquakes, theoretical drills should also be carried out for journalists in the context of ethical principles.

1. Giriş

Modern ve modern öncesi dönemi ayıran birçok fenomen bulunmakla birlikte depremler bunlardan birisi değildir. Depremler ani bir şekilde gelişen, insanlık tarihi boyunca karşı karşıya kalınan ve yıkıcılığı insanla ilişkili unsurlara bağlı olarak artabilen doğal afetlerdir. Bazı araştırmalara göre sadece depremlerin yıkıcılığı değil oluşumu da insanla ilişkilidir. Söz gelimi, 28 Aralık 2023 tarihli *İnsan Kaynaklı Deprem Veritabanı (HiQuake)* verilerine göre dünyadaki depremlerin %32'si hidrolik kırılmalarla; %24'ü madencilik faaliyetleriyle; %18'i sıkışan baraj sularının oluşturduğu basınçla; %11'i geleneksel petrol ve gaz çıkarma yöntemleriyle ve %6'sı ise jeotermal nedenlerle oluşmaktadır (The Human-Induced Earthquake Database, 2023). Bununla birlikte, insan kaynaklı depremlerin genellikle önceden sismik aktivitenin çok az olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde görüldüğü de iddia edilmektedir (Gibbens, 2017). Depremlerin yıkıcılığındaki insan unsurunun en belirgin olduğu eylemler ise fay hatları üzerindeki yapılaşmalar ve sağlam olmayan zeminlere sağlam olmayan binaların yapılması olduğu açıktır. Bu durum da “deprem öldürmez bina öldürür” gibi cümlelerle anlatılmaktadır. Depremlerin insan unsuruyla bağını kuran bir diğer önemli mesele ise depremden önce ve sonra doğru ve etik gazeteciliğin yapılmasıdır; çünkü böyle bir gazetecilik depremlerin önüne geçemese bile insanların depremler konusunda bilinçlenmesini ve siyasetçilerin mesele üzerine politika üretmesini sağlayacaktır. Bu da uzun vadede depremlerin yıkıcılığını azaltacaktır.

“Deprem zamanlarında uygulanması gereken doğru gazetecilik pratikleri nelerdir” araştırma sorusundan hareket eden bu çalışma, dünyadaki farklı medya kuruluşları ve haber örgütleri tarafından yayınlanan gazetecilik etik ilkelerini kapsamına almaktadır. Bu kapsamdan yola çıkarak çalışma iki amaca sahiptir. İlki, afet/felaket/kriz dönemlerindeki doğru gazetecilik pratiklerinin izlerini dünyadaki farklı medya kuruluşları ve haber örgütleri tarafından yayınlanan gazetecilik etik ilkelerinde aramak. İkincisi, afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe eksik bırakılan doğru gazetecilik pratiklerini saptayarak gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde katkı sunmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda, niteliksel ve betimleyici bir yöntemin kullanıldığı bu çalışmada ilk olarak gazetecilik etik ilkelerinin evrensel karakteri değerlendirilmiş; ardından çeşitli ülkelerde yayınlanan gazetecilik etik ilkeleri incelenerek onların doğal afetlere yönelik ne söyledikleri tespit edilmiştir. Deprem dönemlerinde uygulanması gereken doğru gazetecilik pratikleri ise afet/felaket/kriz haberciliği literatürüne yaslanarak kategoriler halinde sunulmuş ve yine gazetecilik etik ilkeleri kapsamında ilave öneriler getirilmiştir.

2. Literatürün Değerlendirilmesi

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen ve 11 şehri ciddi bir biçimde etkileyen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler, üzerinden henüz çok vakit geçmemiş olmasına rağmen sosyal bilimler alanının birçok disiplininde akademik incelemelere konu olmuştur. Söz gelimi, DüNDAR (2023), depremi iş dünyasına etkileri bakımından; Korkmaz (2023), bir uluslararası örgüt olan Türk Devletleri Teşkilatı'nın yaklaşımı bağlamında; Duruel (2023), Suriyeli sığınmacılar perspektifinden; Çerçi ve diğerleri (2023), depremle ilgili sosyal sorumluluk çalışmaları ekseninde; Ata (2023), kriz yönetimi bağlamında; Doğanay (2023), depremedelerin hayatı anlamlandırma ve yas süreçlerindeki dinin rolü üzerine; Ün (2023), deprem bölgelerinde görev yapan mülki idare amirlerinin afet yöneticiliği rolleri açısından; Taşçı ve Gökçe (2023), deprem bölgesindeki yaşlıların durumları ve ihtiyaçları ekseninde; İnce ve diğerleri (2023), manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri üzerine; Aydın ve Aytaç (2023) dezavantajlı gruplardan olan depremede kadınlar ve Darga (2023) ise depremede çocuklar ve ebeveynlerinin psiko-sosyal duygu durumları üzerine araştırmalar yürütmüşlerdir.

6 Şubat depremleri gazetecilik ve haber medyası bağlamında da bazı çalışmalara konu olmuştur. Özdemir ve Maral (2023), *Hürriyet*, *Sabah* ve *Cumhuriyet* gazetelerini 30 gün boyunca birinci sayfalarında kullandıkları dil ve söylem bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Araştırmacılar, gazetelerde ortak temanın depremden kurtulanların hikâyeleri ve deprem bölgesine yardım haberleri olduğunu tespit etmişlerdir. Demir (2023), depremden sonraki ilk hafta boyunca tirajı en yüksek 6 gazetenin ilk sayfalarını eleştirel söylem çözümlemesi ile incelediği çalışmasında gazetelerin ideolojik yaklaşımlarının haberleri ele alışlarında belirleyici olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erdoğan ve Kaya (2023), çalışmalarında depremin ilk haftasında *Sözcü* ve *Hürriyet* ve gazetelerinde yer alan deprem haberlerinin eleştirel söylem analizi tekniğiyle incelemişler ve iki gazete arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuşlardır. Çalışmada *Sözcü* gazetesinin *Hürriyet* gazetesine göre depremin ilk haftasında yaşananlara daha eleştirel bir perspektifte yaklaştığı tespit edilmiştir. Araştırmacılar ise bu yaklaşım farkını temel olarak sahiplik yapısı ve dolayısıyla farklılaşan ideolojilerle açıklamışlardır. Benzer şekilde, Sine Nazlı ve Soylu (2023) da *Yeni Şafak*, *Yeni Çağ* ve *Evensel* gazetelerinde çıkan deprem haberlerini söylem analizi yöntemiyle incelemişler ve haber söylemlerinin benimsedikleri siyasal ideolojiler doğrultusunda farklılaştığını belirtmişlerdir. Asa ve Güllüpunar (2023) da depremi takip eden bir ay boyunca *Hürriyet*, *Sözcü* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin haber portallarını “depremede” kavramı bağlamında analize tutmuşlardır. Araştırmacılar inceledikleri haberlerde depremedelerin en çok “mağduriyet”

teması altında sunulduğunu ve çoğunlukla olumsuz olarak tanımlandıklarını tespit etmişlerdir. Budak (2023), *Evrensel, Habertürk, Hürriyet, Sabah, Sözcü* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin internet sayfalarındaki 6 Şubat depremiyle ilgili haberleri bir hafta boyunca nitel ve nicel içerik analizi yöntemi ile ele almıştır. Çalışmada haber örgütlerinin kamusal fayda yerine kutuplaştırıcı yayın politikasının belirgin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayan ve Keten (2023), *Sabah, Hürriyet, Sözcü* ve *Birgün* gazetelerinin ilk sayfa haberlerini çerçeveleme kuramından hareketle üç hafta boyunca incelemişler ve medyanın yapısal problemlerinin kaçınılmaz olarak afet haberciliği yapılmasına engel olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Akköprü ve Tayan (2023) ise Türk-Yunan ilişkilerinin medyada temsili ekseninde ele almışlardır. “Gündem Belirleme” kuramına dayanan ve esasen depremden önceyi de kapsayan araştırmalarında yazarlar, Türkiye’den *Milliyet* ve Yunanistan’dan *Proto Thema* gazetelerini incelemişlerdir. Çalışmada, depremden önce daha çok geçmişe uzanan çatışmaların Türk ve Yunan gündemini belirleyen konular olduğunu, depremlerle birlikte ise depremin ana tema olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygu (2023) ise 6 Şubat depremi haberlerini televizyon gazeteciliği bağlamında ele alarak *ATV* ve *FOX TV* örneğinde incelemiştir. Yine “Gündem Belirleme” kuramına yaslanılarak yapılan araştırmada benzer şekilde kanalların kendi yayın politikaları ile uyumlu olan ve sıklıkla dramatize edilen içerikler sunduğu tespit edilmiştir. Coşkun (2023), sosyal medya platformlarında dolaşıma giren sahte haberlerin neler olduğunu *Teyit.org* doğrulama platformu üzerinden iki ay süreyle inceleyerek haberleri bilgi düzensizlikleri kategorileri bağlamında bir araya getirmiştir. Basmacı (2023) ise *ntv.com.tr*, *cnnturk.com.tr* ve *ahaber.com.tr*’de yer alan 6 Şubat depremi haberlerindeki çocuk fotoğraflarını etik açıdan incelemiş ve söz konusu haber platformlarının çocuk görüntüleri üzerinden etik ihlaller gerçekleştirdiğini ortaya koymuştur. Deprem mağduru çocukların medyadaki temsiline yönelik bir başka çalışmada da gazetecilik etiğinin göz ardı edildiği, onların acı ve ıstaplarının estetize edilerek gösteri objelerine indirildiği bulgularına ulaşılmıştır (Atalay ve Pehlivan, 2023).

Söz konusu akademik çalışmalara bakıldığında 6 Şubat depremlerinin ekseriyetle haberde temsil ve söylem kapsamında ele alındığı; gazetecilik etik ilkeleri bağlamında ise yalnızca çocuklarla sınırlandırılan iki araştırmanın (Atalay ve Pehlivan, 2023; Basmacı, 2023) yapıldığı görülmektedir. 6 Şubat depremlerini merkeze alarak yazılan makalelerin yanı sıra, akademi bünyesinde deprem veya afet dönemlerindeki habercilik faaliyetlerine yönelik rehber ve kılavuzlar da oluşturulmuştur. Söz gelimi, Üsküdar İletişim Fakültesi akademisyenlerince ilan edilen *Sosyal Medya Kullanıcıları ve Gazeteciler İçin Deprem Haberciliği Rehberi* (Haber Üsküdar, 2023); Ankara İletişim Fakültesi bünyesinde hazırlanan *Afet Haberciliği Kılavuzu*

(2023) ve Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi tarafından yayınlanan *Afet Haberciliği Rehberi* (2023) iletişim akademisyenlerinin, gazetecilerin ve uzmanların katkılarıyla yayınlanan çalışmalardan birkaçıdır. Bununla bağlantılı olarak afet/felaket/kriz haberciliğine yönelik ciddi bir literatür de bulunmaktadır.

Afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe habercilere, afetler, felaketler ve krizler gerçekleşmeden önce iktidarlara hazırlıklı olmaları konusunda uyarılarda bulunulması ve yurttaşların afetler konusunda bilinçlendirilmesi rolü verilmektedir (Houston vd, 2019: 591-569). Risklerin oluşmasına izin veren ve riskleri bertaraf ederek koruma sağlayamayan siyasi kararların ve kurumsal yapıların depremlerden önce haberleştirilmesi, insanların bir felaketin neden meydana geldiğini ve gelecekte başka bir felaketi önlemek için neler yapılabileceğini anlamaları (Clark-Ginsberg ve Roberts, 2020) açısından önem arz etmektedir. Süleyman İrvan tarafından “bir olay olmadan, bu olayın olabileceğine ilişkin kişi ve kurumları önlem almaya teşvik eden bir gazetecilik” türü olarak tanımlanan ve “önleyici habercilik” şeklinde kavramsallaştıran bu yaklaşım (Maden, 2023: 409) afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe de sıklıkla vurgulanmaktadır (Houston vd, 2019; Koç Akgül, 2017). Haber medyasının en önde gelen kamusal sorumluluğu ülkede olup biten kamusal meseleler hakkında yurttaşları bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Tüm gazetecilik etik ilkeleri de gazetecilikte kamu yararının esas olduğunu vurgulamakta ve gazetecilerin kamuya karşı sorumlu olduklarını belirtmektedir. Depremlerden önce depremlere yönelik yayıncılık yapmak da bu bakımdan kamuya hizmet etmek anlamına gelmektedir. Bunun için ilgili literatürde, deprem uzmanlarından periyodik olarak görüş almak, depremlerle ilgili yeni araştırmaları haberleştirmek, depremlerdeki ölüm oranını artırabilecek her türlü ihmalin ve kararın üzerine detaylı araştırmalar yapmak suretiyle “toplumsal felaketlerin tekrarlanmaması ya da en az zararla altından kalkılabilmesi için çözüm önerilerini de içeren” (Afet Haberciliği Kılavuzu, 2023) bir habercilik anlayışının benimsenmesi vurgulanmaktadır (Haber Üsküdar, 2023; Afet Haberciliği Kılavuzu, 2023; Afet Haberciliği Rehberi, 2023) Bu sebeple, Türkiye gibi depremlerin her an yaşanabildiği ülkelerde depremlerin yalnızca deprem zamanlarında değil, deprem olmadan da konuya yönelik yayınlarla gündemde tutulması gerekmektedir.

Afet, felaket ya da krizlerin gerçekleşmesinden sonra ise haber medyasının diğer önemli sorumlulukları gün yüzüne çıkmaktadır: “Medyanın afetlerdeki rolü sadece halkı uyarmak, olanları anlatmak ve olaydan sonra halkı bilgilendirmek değildir; medya aynı zamanda bireysel ve toplumsal hazırlığa, iyileşmeye ve dayanıklılığa katkıda bulunmada da bir rol üstlenmektedir” (Ata, 2023: 609). Bu bakımdan, afet, felaket veya kriz gerçekleşmeden önce

doğru habercilik uygulamaları, gerçekleşikten sonra uygulanması gereken doğru gazetecilik pratikleri ile tamamlanmaktadır. Böylece afet/felaket/kriz haberciliği, öncesi, esnası ve sonrası olmak üzere üç dönemi kapsayan, arama kurtarma ve yardım faaliyetlerinin verimli koordinasyonunda iletişimin rolünün altını çizen, haberin doğruluğunu garanti eden, insanın onurunu ve haysiyetini koruyan, gazetecilerin güvenli çalışma koşullarını önemseyen, fikri takibi zaruri ilan eden doğru gazetecilik pratiklerini vurgulamaktadır. Tüm bu gazetecilik pratikleri ise evrensel bir niteliği olan gazetecilik etik ilkeleri ile beslenmekte ve çerçevenmektedir.

3. Gazetecilik Etik İlkelerinin Evrenselliği

Gazetecilik etik ilkeleri “sağlam” gazetecilik yapılması için gazetecilik ile ilgili meslek kuruluşları ve haber örgütleri tarafından oluşturulan yazılı metinlerdir. “Sağlam” gazetecilikten kast edilen ise bütün gazetecilik etik kodlarında da vurgulanan daima şüphelenerek ve soruşturarak gerçeği aramak, her zaman insani değerlerden yana taraf olmak ve kamu yararını gözetmek, gazetecilik yapmaya engel olacak ilişkilerin içinde bulunmamak ve yapılan haberlerle mağdur insanların mağduriyetlerini arttırmamaktır. Bu sebeple, gazetecilik etik ilkeleri gazetecilerin haber toplarken, haber yazarken ve haber yayınlarken karşılaşılabilecekleri ikilemleri ve ahlaki çıkmazları düzenleyerek “sağlam” gazeteciliğin yapılması için yol göstermektedir. Gazetecilik etik ilkeleri haberlerde çocukların ve kadınların nasıl temsil edileceğinden fotoğraf ve videoların nasıl kullanılacağına; haber kaynaklarına nasıl yaklaşılabileceğinden nefret söyleminden nasıl kaçınılabileceğine; özel hayatın gizliliğinin mutlaklığından gazetecilerin hediye kabul etmemesine kadar birçok mesele üzerinden gazetecilerin doğru davranış kurallarını belirtmektedir.

Gazetecilerin gazetecilik etik ilkelerini içselleştirmeleri ve meslek icralarında uygulamaları mutlak bir gerekliliktir. Türkiye’de *Anadolu Ajansı, TRT, Demirören Grubu ve Cumhuriyet* gibi birçok haber örgütünün oluşturduğu etik ilkelerin yanı sıra, *Basın Konseyi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Basın İlan Kurumu ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti* gibi kuruluşlar da doğru gazetecilik yapabilmek için gerekli olan ilkeleri yayımlamaktadır. Ayrıca, *CNN, BBC, New York Times ve Profesyonel Gazeteciler Derneği* (Society of Professional Journalists) gibi birçok uluslararası haber örgütü ve kuruluş da kendi oluşturdukları gazetecilik etik ilkelerini herkesin erişimine açık bir şekilde listelemektedir. Yine, hemen her ülkenin ulusal haber medyasının yayınladığı etik ilkelere de ulaşmak çok kolaydır.

Hangi medya kuruluşu ya da meslek örgütü tarafından yayınlandığından bağımsız olarak gazetecilik etik ilkelerini çerçeveleyen ve besleyen birçok evrensel referans metin bulunmaktadır (Zran, 2021: 143). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi* gazetecilik etik ilkeleri bakımından önemli bir referans noktası olmakla birlikte, gazetecilik etik ilkelerinin evrensellik iddiasını güçlendirecek kadar da önemli bir evrensel metindir. Söz gelimi, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nin 19. maddesinde yer alan “herkesin fikir ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın bilgi ve görüşleri her yoldan aramak, almak ve yaymak özgürlüğünü kapsar” (Aybay, 2016: 17-18) ifadesi gazetecilik etik ilkelerinin özünü oluşturan ifade özgürlüğüyle yakından ilgilidir. Yine birçok gazetecilik etik ilkeleri metinlerinde “yargı kararı kesinleşmedikçe kimsenin suçlu ilan edilmemesini” söyleyen “masumiyet karinesi” ilkesi *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nin 11. maddesinde de yer alırken; haber toplarken ve yayınlarken kişilerin özel hayatların gizliliğine saygı gösterme ilkesi yine *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nin 12. maddesinden kök almaktadır. Ayrımcılık, nefret söylemi, hukuk önünde eşitlik gibi gazetecilik etik ilkelerinin de vurgulandığı temel insani değerler *Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği* gibi uluslararası örgütlerin yayınladıkları veya kabul ettikleri ilke ve sözleşmelerle de örtüşmektedir. Söz gelimi, *Avrupa Konseyi* üyesi devletlerin imzaladıkları *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*'nin 7. maddesi gazetecilik etik ilkelerinde de yer alan masumiyet karinesi ilkesiyle; 8. maddesi özel hayatın gizliliği ilkesiyle; 14. maddesi ise ayrımcılık yapmama ilkesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan, gazetecilik etik ilkelerinin evrenselliği de uluslararası referans metinler ile uluslararası ya da bölgesel örgütlerin yayınladıkları insani değerlere yönelik ilkelerle de beslenmektedir.

Gazetecilik etik ilkelerine evrensellik ruhu yükleyen bir başka unsur ise ulusal ve uluslararası gazetecilik derneklerinin ve haber kuruluşlarının kaleme aldıkları gazetecilik etik ilkelerinin benzerlikleridir. Öncelikle bu ilkeler haber örgütleri ve gazetecilik cemiyetleri tarafından açık olarak yayımlandığından herkes için erişilebilir ve öğretici bir karaktere sahiptir. Gazetecilik etik ilkeleri bir kutsal kitap ya da bir ürünün kullanma kılavuzu gibi farklı dillere çevrilmiş tek bir metin olmamakla birlikte, çeşitli ülkelerdeki çeşitli örgütlerce ilan edilen gazetecilik etik ilkeleri birbirlerini etkileyebilmektedir. Söz gelimi, intihar oranlarının yüksek olduğu İskandinav ülkelerinde toplumsal bir gerçek olan intiharla ilgili haberlere yönelik etik ilkeler görece daha erken oluşturulmuştur. Gazetecilerin yalnızca kamusal tanınırlığı olan siyasetçilerin, ünlü kişilerin ya da kriminal bir önemi olan intihar olaylarını detay vermeden ve

yöntem öğretmeden haberleştirmelerinin genel kabul gören bir etik ilke haline gelmesi ise İskandinav ülkelerinden beslenerek olmuştur.¹

Bir diğerk örnek olarak ise insansız hava aracı drone kullanımı ile ilgili etik ilkeler ülkemizdeki *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti* tarafından yayınlanan *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde* yer alırken, birçok ülkedeki birçok kurumda ilan edilen gazetecilik etik ilkelerinde henüz yer almamaktadır. Hatta çok uzağa gitmeden, drone örneğine Türkiye özelinde baktığımızda bile *Basın Konseyi*'nin *Basın Meslek İlkeleri*'nde, *Basın İlan Kurumu*'nun *Basın Ahlak Yasası*'nda, *Radio ve Televizyon Üst Kurulu*'nun (RTÜK) *Görsel - İşitsel Yayıncılık Etik İlkeleri*'nde ve *Yayın İlkeleri Rehberi*'nde, *Medya Etik Kurulu*'nun *Gazetecilik Meslek İlkeleri*'nde, *Demirören Grubu*'nun *Yazılı Basın Yayın İlkeleri*'nde ve *Cumhuriyet Gazetesi*'nin *Yayın İlkeleri*'nde drone kullanımı ile ilgili bir etik ilke bulunmazken, *Anadolu Ajansı*'nın drone kullanımı konusunda ilke ve kurallar yönergesi (Anadolu Ajansı, 2021) bulunmaktadır. Buradan anlaşılması ve tekrar vurgulanması gereken, gazetecilik etik ilkelerinin birbirlerinin kopyaları olmamaları ama birbirlerini besleyen ve öğretici bir karakterde olmalarıdır. Söz konusu öğreticilik, gazetecilerin de etik ilkeleri öğrenme süreçlerine katkı sunmaktadır.

Gazetecilik etik ilkelerinin açık kaynak olması, hem gazeteciler hem de haber örgütleri tarafından kolayca ulaşılabilir olması ve ortak bir müfredat kapsamında olması onun evrensellik iddiasını güçlendirmektedir. Öyle ki dünyanın birçok bölgesinde yayınlanan gazetecilik etik ilkeleri benzer hassasiyetlerin altını çizmektedir. *Profesyonel Gazeteciler Birliği (Society of Professional Journalists)* tüm gazetecilik etik ilkelerini dört unsura indirgemıştır. Buna göre haber yapma ve yayınlama sürecinde gerçeğin peşinden koşulmalı, habere konu olan kişilere zarar vermemeye azami özen gösterilmeli, gazeteciler siyaseten ve ticareten bağımsız olmalı ve yaptıkları haberlerin sorumluluğunu alabilmelidirler (Mellinger, 2020: xi). *Time Warner ve CNN Haber Grubu* yayınladıkları ilkelere yine dört unsuru; dürüstlüğü, bakış açılarının çeşitliliğini, sorumlu içerik üretmeyi ve ifade özgürlüğünü temel almaktadır. *Etik Gazetecilik Ağı (Ethical Journalism Network)* ise dünyadaki tüm gazetecilik etik ilkelerini “doğruluk”, “bağımsızlık”, “tarafsızlık”, “insanilik” ve “hesap verilebilirlik” başlıkları altında toplamaktadır. *Etik Gazetecilik Ağı* tarafından beş kategori altında toplanan gazetecilik etik ilkelerinden “doğruluk” ilkesi, haberlerdeki tüm verilerin ve unsurların *doğrulanabilir şekilde*

¹ İntihar haberlerinin özendirici niteliği ve onları kamu yararı ile sınırlandırılan etik ilkelere yönelik daha detaylı bilgi için bkz. Özer, Ö. (2020). Kamu Yararı Haberciliği: İntihar Haberleri Üzerine Analitik Bir Çalışma. *Etkileşim*(5), 72-83.

doğru olması ve her zaman deforme edilmemiş gerçeğin aktarılması gerektiğini; “bağımsızlık” ilkesi gazetecilerin mesleklerini icra ederlerken siyasi veya ticari hiçbir güç unsurundan etkilenmemeleri gerektiğini; “tarafsızlık” ilkesi haber ve yorum arasındaki ayrımın nesnel bir şekilde yapılması gerektiğini; “insanilik” ilkesi sorumlu bir şekilde gazetecilik yaparak insanlara zarar vermemenin ve habere konu olan insanların itibarlarının korunması gerektiğini; “hesap verilebilirlik” ilkesi ise haberin sorumlu bir şekilde oluşturulması ve olası bir yanlışlıkta haberin sorumluluğunun alınıp düzeltilmesi gerektiğini belirtmektedir.

4. Çalışmanın Metodolojisi

Niteliksel bir yapısı olan bu çalışmada bir durumun veya koşulun ne olduğunu anlatmak için kullanılan yöntemlerden biri olan betimleyici yöntem (Erdoğan, 2012, s. 169) kullanılmıştır. Elde edilen verilerle durum tespiti yapmaya ve vaziyeti betimlemeye olanak tanıyan tarama modeli (Karasar, 2014: 77-78) vasıtasıyla önce çalışmada dünyadaki farklı medya kuruluşları ve haber örgütleri tarafından yayınlanan gazetecilik etik ilkeleri deprem haberciliği açısından incelenmiştir. Gazetecilik etik ilkelerinin afetlere, felakete ve krizlere yönelik ilkelerinin tespitinin ardından, bu ilkelerin temelini oluşturduğu afet/felaket/kriz haberciliği literatüründen yararlanarak deprem dönemlerinde uygulanması gereken doğru gazetecilik pratiklerine yönelik kategoriler oluşturulmuştur. Dolayısıyla, afetlere yönelik gazetecilik etik ilkelerinin tespit edildiği çalışmanın dördüncü başlığını takip eden ilk beş alt başlıkta, gazetecilik etik ilkeleri temelleri üzerine inşa edilen ve afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe vurgulanan deprem zamanlarında doğru gazetecilik pratikleri kategoriler halinde ve yine etik ilkeler işaret edilerek aktarılmıştır. Bu kategoriler deprem dönemlerinde haberin doğruluğu ve gerçekliğini, depremzedelerin acılarına ve psikolojilerine saygı ile mahremiyetlerinin mutlaklığını, haberde nefret söyleminden kaçınmayı ve haber kaynaklarının seçimini içermektedir.

Bu çalışmanın alana mütevazı katkısının ise gazetecilik etik ilkelerinde yer almasına rağmen afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe eksik bırakılan meselelerin saptanmasıyla ve ilgili literatüre katkı sunmasıyla gerçekleşmesi arzulanmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın son üç alt başlığında deprem dönemlerinde gazetecilerin her türlü çıkar çatışmasından kaçınmasına, resmî otoritelerle özdeşleşmemelerine ve haber için para alıp vermemelerine yönelik kategoriler oluşturulmuştur. Sonuç bölümünde ise oluşturulan deprem dönemlerindeki doğru gazetecilik pratikleri kategorilerinin hangi etik kodla ne tür uyum ve uyumsuzluğu olduğu tartışılmıştır.

5. Afetlere Yönelik Gazetecilik Etik İlkeleri ve Deprem Dönemlerindeki Doğru Gazetecilik Pratikleri

Gazetecilik etik ilkeleri nefret söyleminden terör olaylarına; kadın odaklı habercilikten hasta haklarına; yargıdan cinsel saldırı mağdurlarına; çocuk odaklı habercilikten bilgi ve belge toplamaya; ifade özgürlüğünden hayvan haklarına kadar gündelik hayatta yer alan birçok alanı kapsamına alan gazetecilik faaliyetlerine yönelik doğru davranış kurallarını içermektedir. Bu bakımdan, dünyadaki çeşitli meslek kuruluşlarının ve haber örgütlerinin yayınladıkları gazetecilik etik ilkelerinde, kapsamlı olmamakla beraber doğal afetler ve felaketlerle ilgili etik ilkeler ve gazeteciler için doğru davranış kuralları da belirtilmektedir. Bununla birlikte, gazetecilik etik ilkelerinin ortak temaları benzer hassasiyetler kapsamında ele almasından kaynaklanan evrensel yapısı, afetlere ve felaketlere yönelik oluşturulan etik ilkelerde de belirginleşmektedir.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde felaketlerle ilgili olaylar "Sarsıcı Durumlar" başlığı altında "üzüntü, sıkıntı, tehlike, yıkım, felaket ya da şok halindeki insanlar söz konusu olduğunda gazetecinin olaya yaklaşımı ve araştırması insani olmalı ve gizliliklere uyularak duygu sömürsünden kaçınılmalıdır" şeklinde ifade edilmektedir (TGC, 2023). *RTÜK'ün Yayın İlkeleri Rehberi*'nde (2014) de "Afet, Savaş, Terör ve Kriz Durumları" başlığı altında bu gibi zamanlarda habercilere yönelik "kan, kesik vücut parçaları, yaralanma ve ceset görüntüleri ekrana getirilmemelidir" tavsiyelerine yer verilmektedir. Hindistan'da yayınlanan *Gazetecilik Davranışı Normları*'nda (2023) doğal afetlerde özellikle haberin doğru olmasının vurgulandığı "Doğal Afetlerle İlgili Raporlama" bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde "salgın hastalıkların veya doğal afetlerin yayılmasına ilişkin gerçekler ve veriler, gerçek kaynaklardan iyice kontrol edilip, sansasyondan, abartıdan, tahminlerden, doğrulanmamış gerçeklerden uzak bir şekilde, gerekli itidalle yayınlanacaktır" ifadelerine yer verilmektedir. *Pakistan Etik Gazetecilik Koalisyonu* (2023) tarafından Pakistan medyası için tek ve birleştirici etik kurallar oluşturmak için yayınlanan etik ilkeler listesinde ise o coğrafyaya ait bir başka sarsıcı durum olan teröre değinilmektedir. Söz konusu etik ilkeler listesinde "muhabirler terör mağdurlarının aile üyelerine duyarsız muameleden kaçınmalıdır" ifadelerine yer verilmektedir. *Suriye Medya İttifakı Etik Sözleşmesi*'nde de genel bir ifade ile "mağdurların (ölü veya yaralıların) onur ve kutsallığına zarar verecek resim ve videolar yayınlamayın" denmektedir (Suriye Medya İttifakı Etik Sözleşmesi, 2023). *Agence France Presse* (AFP) ise yayınladığı etik ilkelerde insani krizlerle ilgili olarak "zararı en aza indirmek" başlığı altında "Travmatik olaylara yakalanan insanlarla röportaj yaparken hassasiyet ve şefkat göstermeliyiz. Medyayla uğraşmak birçok kişi

için ek bir sıkıntı kaynağı olabilir ve bunu dikkate almalıyız. İnsanlar konuşmak istediklerini belirtmedikçe özel acılara müdahale etmekten kaçınmalıyız” (AFP, 2023) ifadelerine yer vermektedir. *Kanada Yayın Standartları Konseyi* tarafından kabul edilen gazetecilik etik kurallarında da “potansiyel olarak tehlikeli durumları haberleştirirken ve şiddet içeren görseller ve açıklamalar kullanırken hassasiyetle ve itidalle hareket edeceğiz” denmektedir (RTDNA Canada, 2023). *Britanya Ulusal Gazeteciler Birliği*’nin doğru davranış kuralları listesinde ise “kişisel acı veya şok içeren vakalarda soruşturmalar anlayışlı ve sağduyulu bir yaklaşımla yapılmalıdır” ifadelerine yer verilmektedir (British National Union of Journalists, 2023). Tüm bunlara ek olarak *BBC*’nin yayınladığı “Davranış Kodları” (Code of Conduct, 2022) yönergelerinde “Depremler” kılavuzu bulunmaktadır ancak bu kılavuzda deprem bölgesinde görev yapan gazetecilerden daha çok deprem bölgesinde yaşayan ve çalışanların depreme nasıl hazırlanmaları gerektiği konusunda bilgiler yer almaktadır. Söz gelimi kılavuzda, “neler yanlış gidebilir” bölümünde binaların hasar görmesinden ve uçuşan eşyalar nedeniyle yaralanmaların meydana gelebileceği; gaz borularının ve elektrik donanımının tehlike arz edebileceği gibi unsurlardan söz edilmektedir. Kılavuzda ayrıca deprem esnasında evde, dışarıda, araçta veya depremden sonra enkaz altında kalanlar için bilgiler sunulmakta, sarsıntı sonrası yapılması gerekenler açıklanmaktadır.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yayınlanan gazetecilik etik ilkelerine bakıldığında doğrudan depremlere yönelik herhangi bir maddenin bulunmadığı, pek azında da afet ya da felaket haberciliğine yönelik genel çerçevenin detaya girilmeden çizildiği belirgindir. Bu boşluğu ise akademisyen ve uzmanlar tarafından hazırlanan, afet, felaket ve kriz dönemlerine yönelik doğru habercilik anlayışlarını aktaran detaylı rehberler, kılavuzlar ve akademik çalışmalar üstlenmektedir. Bu çalışmalarda ise yine haberin doğruluğuna, habere konu olan insanların mahremiyetlerine, psikolojilerine ve acılarına saygı göstermeye, haberde nefret söyleminden kaçınmaya, haberlerin dramatize edilmeden sunulmasına, sosyal medyada haber paylaşımlarına, gazetecilerin güvenli çalışma koşullarına vurgu yapılmaktadır. Buradan hareketle, bundan sonraki alt başlıklarda afet, felaket ve kriz dönemlerindeki doğru gazetecilik pratikleri ilgili literatüre yaslanarak ve dünyadaki çeşitli meslek kuruluşları tarafından yayınlanan gazetecilik etik ilkelerini işaret ederek sınıflandırılmıştır.

5.1. Deprem Dönemlerinde Haberin Doğruluğu ve Gerçekliği

Yiyecek, barınak, battaniye ve bilgi: Kriz zamanlarında iyi gazetecilik neden önemlidir? başlıklı makalenin (IMS, 2023) başlığında da vurgulandığı üzere afet, felaket veya kriz zamanlarında güvenilir bilgiye erişim temel bir ihtiyaçtır. Gazetecilik etik ilkelerinde de doğru

bilgi ve çarpıtılmamış gerçeklik üzerine sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Bu vurgunun ardında ise gazetecilerin yurttaşlara olduğu kadar gerçeğe karşı da sorumluluklarının bulunması yatmaktadır (TGC, 2023). Doğruluğundan emin olunmadan bilgi yayınlanmamasını salık veren gazetecilik ilkeleri temel olarak halkın haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkının gözetilmesi (Basın Konseyi, 2023) ile habercilikte teyit mekanizmasının atlanmaması gerektiğini belirtmektedir. Söz gelimi, *Basın İlan Kurumu*'nun yayınladığı *Basın Ahlak Esasları*'nda “doğruluğu kuşku uyandırabilen ve araştırılması gazetecilik imkânları içinde bulunan haberler, araştırılıp doğruluğu ve görünürdeki gerçekliği teyit edilmeden yayınlanamaz” ifadelerine yer verilmektedir. (Basın İlan Kurumu, 2023). Benzer şekilde, *Al Jazeera* (2023) de yayınladığı etik ilkelerde gerçeğe ulaşmaya çalışmanın ve bunu haber bültenlerinde doğruluğundan şüpheye mahal bırakmayacak şekilde sunmanın öneminden bahsetmektedir. *Profesyonel Gazeteciler Derneği* (Society of Professional Journalists) de gazetecilerin görsel bilgiler de dahil olmak üzere gerçekleri veya bağlamı asla kasıtlı olarak çarpıtmamaları gerektiğini vurgulamaktadır (SPJ, 2014).

Güvenilir olmayan bilgi ya da kötü niyetli olarak yayılan yanlış bilgi anlamına gelen dezenformasyon, deprem bölgelerindeki mevcut belirsizliği ve paniği kolaylıkla büyütebileceğinden, deprem dönemlerinde her zamankinden daha fazla doğru ve güvenilir bilgiye ihtiyaç bulunmaktadır. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi* bünyesinde hazırlanan *Afet Haberciliği Rehberi*'nde de belirtildiği üzere “doğru ve güncel bilgi, afet bölgesinde ve arama-kurtarma sürecinde hayat kurtarabilir; sahte ve yanlış bilgi ise vereceği başka birçok zarara ek olarak masum insanların ölümüne dahi yol açabilir” (Afet Haberciliği Rehberi, 2023: 4).

İnfo (bilgi) ve epidem (salgın) kelimelerinden türetilen, doğru ve yanlış bilginin birbirine girerek yoğun bir şekilde kitlelere yayılması şeklinde tanımlanan “infodemi”, doğal afetler döneminde kısa sürede her zamankinden daha fazla bilgi düzensizliklerine neden olmaktadır. Özellikle bilgilerin, fotoğrafların ve videoların manipüle edilmesi, bağlamdan koparılması, hiç yoktan uydurulması, çarpıtılması veya hatalı ilişkilendirilmesi konusunda sahada çalışan gazetecilerden daha çok haber odalarında görev yapan gazeteciler sorumluluk almalıdır. Bu bakımdan tüm gazetecilerin ve haber örgütlerinin deprem zamanlarında topyekûn bir şekilde en başta uygulaması gereken doğru habercilik pratiği, mesleğin de özünü oluşturan doğrulanmış ve çarpıtılmamış bilgiye erişmek olmalıdır.

5.2. Depremzedelerin Psikolojilerine Hassasiyet ve Acılarına Saygı

Gazetecilik etik ilkelerinde de belirtildiği üzere, haber peşinde koşmak, insanların hayatlarına aşırı müdahil olmak için bir izin değildir (SPJ, 2014). Bu, mahremiyetle ilgili olduğu kadar acıya ve kedere saygıyla da ilgili bir meseledir. İnsanları rahatsız edecek biçimde enformasyon toplamamak ve fotoğraflarını çekmemek gazeteciler için doğru davranış kurallarıdır. Bu sebeple, gazetecilerin deprem bölgesinde mağduriyet yaşayan insanların duygusal yıkımlarını dikkate alarak onlarla konuşmaları ve onlara travmalarını tetikleyecek sorular sormamaları da önem arz etmektedir. Bu, hem depremzedelerin psikolojileri hem de gazetecilerin işlerini sürdürebilmeleri bakımından önemlidir:

“Travma yaşamış, yakınlarını kaybetmiş, yaralanmış insanlarla konuşurken onları daha fazla üzecek üslup kullanılmamalı, duygusal yaralarını kanatacak sorular sorulmamalıdır. Daha soğukkanlı, sakın bir dil kullanmak gazeteci için de yararlı olabilir. Aksi halde gazeteci de duygularına hakim olamaz ve trajik acılar yaşayan insanlarla bütünleşir. Bu da travmaya ortak olunması anlamına gelir ki, habercilik yapmayı zorlaştırabilir” (Bildirici, 2018: 65).

Gazeteciler depremde sağ kurtulan kişilerin acılarına karşı duyarlı olmalı ve onları sırf haber yapabilmek için duygularını ifade etme konusunda baskı altına almamalıdır. Bu, gazetecilerin deprem bölgesinde mesleklerini icra ederlerken depremzedeleri daha fazla zarar görmekten korumaları anlamına gelmektedir. Söz gelimi, 6 Şubat depremlerinin ardından bir muhabirin enkazda babasının eşyalarını arayan bir depremzedeye “ararken çekelim sizi isterseniz, ağlıyorsunuz ya” demesi mağdurun acısını perçinleyen ve gazetecilik etiğiyle bağdaşmayan bir örnek olmuştur (T24, 2023). Daha da vahimi, enkaz altında kurtarılmayı bekleyen insanlara mikrofon uzatılıp görüş almaya çalışılmıştır. Bu gibi davranışlar “insanı nesneleştiren” habercilik pratikleridir ve gazeteciler deprem dönemlerinde bundan bilhassa kaçınmalıdır (Afet Haberciliği Kılavuzu, 2023). Ayrıca, bu tür insanîyet ilkesiyle bağdaşmayan davranışlara ek olarak, gazeteciler kendilerine karşı olan olası bir tepkide dahi sakın kalmayı başarmalı ve depremzedelerin psikolojilerini anlayabilmelidirler.

Bir diğer önemli doğru gazetecilik pratiği ise gazetecilerin depremde ölen veya ağır yaralanan insanların bilgilerini yetkililer yakınlarına haber vermeden yayınlamamalarıdır. Tüm bunlara ek olarak, afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe de çokça vurgulandığı üzere, mağdurların acılarının belirgin olarak görüldüğü görüntüler ve arka plana eklenen duygusal müziklerle yapılan haberler, etik olmayan bir biçimde acının romantize edilmesi anlamına gelmektedir (Şenol, 2023). Yaralı ya da ölü bedenlerin gösterildiği görüntüler haber

izleyicilerini panik ve endişeye sevk ettiğinden dolayı, kamusal alanda yaralı vaziyette olan insanların yüzlerini yakın plan gösteren görsellerin yayınlanması da gazetecilik etik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Bu tür görseller mahremiyet ihlaline neden olmakta, mağdurların ve kayıpların insanlarının travmalarını tetiklemekte ve onları bir kez daha mağdur etmektedir.

5.3. Deprem Dönemlerinde Mahremiyetin Önemi

Gazetecilik etik ilkelerinin habere konu olan kişilerle ilgili sorumluluklarından biri de mahremiyet hakkı olarak da bilinen özel hayatın gizliliğinin korunmasıdır. Gazetecilik etik ilkelerinde özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmemesi gerekliliği sıklıkla vurgulanmaktadır. Söz gelimi, *Basın Konseyi*'nin *Basın Meslek İlkeleri*'nin beşinci maddesinde “kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz” (Basın Konseyi, 2023) ve *BBC*'nin *Editorial Değerler ve Şartlar* metninde “dünyanın neresinde faaliyet gösterirsek gösterelim, mahremiyete saygı duyacağız ve bunu iyi bir sebep olmaksızın ihlal etmeyeceğiz” ifadelerine yer verilmektedir.

Mahremiyet hakkı, insanların özel hayatlarında dış müdahalelere kapalı bir biçimde istediği gibi davranabilmesini ifade eder ancak deprem söz konusu olduğunda evlerinde değil de kamusal alanlarda bulunan depremzedelerin özel hayatlarının gizlilikleri meselesi bir muamma haline gelebilir. Söz gelimi, hastanelerde tedavi gören hastaların izinsiz bir şekilde görüntülenmeleri onların mahremiyetlerine müdahil olmak anlamına gelip gelmeyeceği bir tartışma konusudur. Mahremiyet ihlalleri Sanders'e (2004: 77) göre gazeteciler için muhtemelen en gri ahlaki alandır. Herrsche'nin (2002: 277) de belirttiği üzere öğretmenler ve akademisyenler işlerinde ve yaşamlarında neyin kamuya açık neyin özel hayata dahil olduğunu daha kolay ayırabilirlerken gazeteciler için bu oldukça zordur. Söz konusu zorluk ise gazetecilik etik ilkelerinin, mahremiyetin ancak ağır basan “kamu yararı” söz konusu olduğunda ihlal edilebileceğini belirtmesinden kaynaklanmaktadır. Yine de, hasta veya yaralı depremzedelerin yüzleri görünecek bir biçimde hastanelerde görüntülenmesi ahlaki olarak doğru görülmemektedir. *Pakistan Etik Gazetecilik Koalisyonu* (2023), yayınladığı etik ilkeler listesinde “gazeteciler hayatta kalanların/mağdurların mahremiyetine saygı göstermeli, gizliliğini sağlamalı ve onların özel alanlarına izinsiz girmekten sakınmalıdır” ifadelerine yer vermektedir.

6 Şubat depremlerinde bazı muhabirlerin çadırlarda yaşayan depremzedelerin çadırlarına sanki kamusal bir alanmışçasına girdikleri ve çadırlarının içerisini gezerek görüntüledikleri de görülmüştür. Çadır kentlerde yaşayan depremzedelerin çadırlarına girilmesi ise ancak

gazetecilerin onlardan izin almasıyla mümkün olmalıdır: “Gazeteci; halkın haber alma hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiçbir amaç için izin verilmedikçe kimsenin özel yaşamın gizliliğini ihlal edemez” (TGC, 2023).

Dünyadaki gazetecilik etik ilkelerinde sıklıkla vurgulanan özel hayatın gizliliğinin esas olması ilkesi, haber örgütlerinin insanların mahremiyet haklarını ihlal etme potansiyellerinin altını çizmektedir. Söz gelimi, *Jamaikalı Gazeteciler ve Medya Kuruluşları İçin Uygulama Kuralları*’nda (Code of Practice For Jamaican Journalists and Media Organizations, 2023) “Soruşturmaları açıkça kamu yararına olmadığı sürece, gazeteciler kişilerin özel mülklerinde rızaları olmadan fotoğraf çekmemelidir; vazgeçmeleri istendikten sonra bireylere telefon etmek veya onları sorgulamak konusunda ısrarcı olmamalıdır; ayrılmaları istendikten sonra özel mülklerinde kalmamalı ve onları takip etmemelidir” ifadelerine yer verilmektedir. Deprem gibi özel alandan kamusal alana kitlesel çıkışlar söz konusu olduğu dönemlerde ise gazetecilerin bu konuda çok daha dikkatli olması gerekmektedir. Gazeteciler bilhassa gazetecilik etik ilkelerinde ve afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe vurgulandığı üzere özellikle çocukların mahremiyetlerine azami dikkat göstermelidirler.

5.4. Deprem Dönemlerinde Nefret Söyleminden Kaçınmak

Gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilere nefret ve şiddet söylemi içeren ve ayrımcılığı özendiren, yani “insani değerleri incitici” yayın yapamayacaklarını belirtmektedir (Basın Konseyi, 2023). *Güney Afrika Basın Konseyi*’nin (2023) yayınladığı *Yazılı ve Çevrimiçi Medya için Etik Kurallar* listesinde gazetecilerin haberlerini yaparlarken insanların ırkına, cinsiyetine, medeni durumuna, etnik veya sosyal kökenine, rengine, cinsel tercihinine ayrımcı veya aşağılayıcı göndermelerden kaçınmalıdır ifadelerine yer verilmektedir. İlgili metin ayrıca gazetecilerin her konuda haber ve yorum yapma hakkının bulunduğunu ancak bu hakkın ırk, etnik köken, cinsiyet veya dine dayalı nefreti kışkırtan materyalleri yayınlamama yükümlülüğü ile dengelenmesi gerektiğini söylemektedir. *Australian Associated Press*’in (AAP, 2023) etik ilkeler listesinde de haberlerde insanların farklılıklarına gereksiz vurgu yapılmaması gerektiği belirtilmektedir: “Cinsiyete, dine, azınlık gruplarına, cinsel tercihe, ırka, renge ya da fiziksel ya da zihinsel engelliliğe gereksiz vurgu yapılmamalıdır. Bu tür atıflar yalnızca kesinlikle ilgili oldukları durumlarda habere dahil edilmelidir.” Bu sebeple, tıpkı “kadın şoför” demek gibi “Suriyeli depremzede” demek de yanlış bir isimlendirmedir. Dolayısıyla, gazetecilerin “nefret söyleminin yayılmasına aracılık edebilecekleri için” nefret söylemi tuzağına alet olmamak gibi önemli sorumlulukları bulunmaktadır (TGC, 2023). Hatta bu sorumluluk, nefret söyleminde bulunan kamusal tanınırlığı olan kişilerin söylemlerini aktarırken de devam etmektedir. Bu

sebeple, yine deprem bölgelerinde “afetzedelerin kimliği sorulmaz” ilkesinden hareketle afetzedeler arasında ayrımcılık yapmadan, kimseyi ötekileştirmeden ve çatışmayı körüklemeyen yayıncılık yapılmalıdır (Afet Haberciliği Rehberi, 2023: 7). Sosyal medyadan haber yapan gazeteciler de nefret söyleminin daha çabuk yayılma imkânı bulduğu sosyal medya platformlarında aynı hassasiyeti göstermelidirler. Bu mesele özellikle Türkiye gibi son yıllarda oldukça yoğun göç alan çok kültürlü ülkelerde toplumsal uyumun bozulmaması adına giderek daha da önemli hale gelmektedir.

5.5. Deprem Dönemlerinde Haber Kaynaklarının Seçimi

Deprem zamanlarında gazeteciler için deprem mağdurları ve bölgede bulunan insanlar en değerli haber kaynaklarıdır. Bundan önceki kategorilerde vurgulandığı üzere, gazeteciler hem deprem mağdurlarından bilgi alırken onlara travmalarını tetiklemeyecek bir şekilde yaklaşmalı hem de bölgede bulunan herkesin her dediğini kabul etmemekle ve detaylıca araştırıp doğrulamakla görevlidirler. *Agence France Presse*'in (AFP) yayınladığı etik ilkelerde de “gerçeği aramakla, tarafımıza sunulan bilgileri pasif bir şekilde rapor etmemekle ve haber kaynaklarına meydan okumakla yükümlüyüz” ifadelerine yer verilmektedir. Bu bakımdan enformasyon sağlayan ve enformasyonu doğrulayan haber kaynaklarına her zamankinden daha fazla eleştirel yaklaşılması doğru bir gazetecilik uygulamasıdır. *Finlandiya Gazeteciler Örgütü*'nün ilan ettiği etik ilkelerde de özellikle tartışmalı konularda bilgi kaynaklarına eleştirel yaklaşmanın önemli olduğu çünkü kaynakların kişisel kazanç veya başkalarına zarar verme amacıyla yanlış bilgi yayma niyetinde olabileceği belirtilmektedir (The Union of Journalist in Finland, 2023). Deprem dönemlerinde gazetecilerin edindikleri enformasyonu adlandırılmış kaynaklarla ilişkilendirmeleri ne kadar doğruysa, resmi otoritelerden gelen açıklamaları sadece aktarmakla yetinmemeleri o kadar yanlıştır. Nitekim, kaynakların açıklamalarını kamu hizmeti adına sorularla derinleştirmek de gazetecilik etik ilkelerinde vurgulanmaktadır.

Deprem dönemlerinde televizyonlarda gelişmeleri aktarmak için sıklıkla canlı yayınlar gerçekleştirilmektedir. Haber kaynaklarının doğrudan deprem mağdurlarının olduğu canlı yayınlarda Süleyman İrvan'a göre önemli bir risk de bulunmaktadır:

“(…) Diğer yandan, bir gazeteci elinde mikrofon ile sahada geziyorsa insanlar bazen gelip konuşmak istiyorlar. İşte bu noktada gelip konuşmak isteyen kişi muhtemelen yakınıni kaybetmesinden, göçük altında bir yakını olmasından kaynaklı olarak acılı olduğu için feryat edebilir, hatta kendisi açısından sonuçları kötü olabilecek şeyler de söyleyebilir. Başını derde sokabilecek, suç unsuru oluşturabilecek kelimeler kullanabilir. Bu nedenle de haklarında dava açılabilir. Bu yüzden canlı yayınlar risklidir. Belki de canlı

yayında değil de insanlar ile konuştuktan sonra haber haline getirmeniz gerekebilir. Canlı yayında bu kişileri çok fazla gösterdiğiniz zaman, bu riskleri de göz önünde bulundurmanız lazım” (Maden, 2023: 410).

Yine de, gazeteciler kamunun sesini duyurmakla mükellef olduğundan, yurttaşların deprem gibi kamusal öneme sahip bir olay bağlamında konuşma isteklerini görmezden gelmemesi gerekir. Bununla birlikte, gazetecilerin farkındalıklarının yüksek olması, canlı yayın öncesi insanların söylemlerini tartabilmesi ve canlı yayın için yetkili ve uzman kişileri tercih etmesi önem arz etmektedir. 6 Şubat depreminde yurttaşlardan mikrofon kaçıran ve onların seslerinin duyulmasının önüne geçen bazı talihsiz gazetecilik olaylarının yaşandığı görülmüştür. Bu gibi yanlış gazetecilik pratikleri ise gazetecilik etik ilkelerinde sözü edilen “yurttaş karşı sorumluluk” ilkesinin muhabirler tarafından içselleştirilmemesinden ve esas olarak medyanın yapısal sorunlarından kaynaklanmaktadır.

Haber örgütlerinin deprem dönemlerinde bölgeyi bilen yerel kaynaklardan ve bölgeye giden bağımsız gazetecilerden yararlanmaları, haber ağlarının genişletilmesi ve daha iyi yayıncılık yapılması bakımından da önemlidir. Ayrıca, çalışmanın ilerleyen kısmında değinileceği üzere gazetecilerin kaynaklarıyla özdeşleşmemeleri haber kaynaklarıyla ilgili olan bir diğer önemli meseleyi oluşturmaktadır.

5.6. Deprem Dönemlerinde Çıkar Çatışmaları

Gazetecilik etik ilkeleri gazetecilerin haber toplarken ve yayınlarken mesleklerini doğru şekilde yapmalarının önüne geçebilecek her türlü ikilemden uzak durmaları gerektiğini belirtmektedir. Çıkar çatışması olarak adlandırılan ikilem ise siyasi, ekonomik veya daha farklı kişisel çıkarların gazetecinin meslek icrasını etkilediğinde ortaya çıkar. Bu sebeple gazeteciler çıkar çatışmalarından kaçınmalı ya da kaçınamıyorlarsa bunu mesleki güvenilirliklerini korumak için beyan etmelidirler (Conflict of Interest, 2023). *Hollanda Basın Konseyi* tarafından yayınlanan ilkelerde de bu vurgulanmakta ve gazetecilerin işlerini bağımsız olarak yürütmeleri ve çıkar çatışmalarının görünümünden bile kaçınmaları söylenmektedir (Netherlands Press Council, 2023). *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde* de benzer şekilde “Gazeteci, bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi menfaat sağlayamaz; çıkar çatışması yaratmaktan kaçınır. Gazeteci, konumu ne olursa olsun haber kaynağı olarak kişi ve kurumlarla iletişimini ve ilişkisini meslek ilkelerini gözeterek yürütür.” ifadelerine yer verilmektedir (TGC, 2023). Aynı bildirmede gazetecilerin benzer bir kaygı nedeniyle siyasi partilerde, profesyonel spor kulüplerinde, ticari kuruluşlarda aktif görevde bulunmamaları gerektiği de vurgulanmaktadır.

Deprem dönemlerinde gazetecilerin kamunun çıkarı yerine kişisel çıkarlarını ya da herhangi bir ilişki içerisinde olduğu başka kişi ya da kurumların çıkarlarını gözetmesinin önüne geçmek için hem gazetecilerin hem de bağlı oldukları haber örgütlerinin sorumluluğu bulunmaktadır. Söz gelimi, belediyede ilgili birimde çalışan yetkili ve sorumlu bir kişinin konu olduğu bir haberin, o kişinin eş, dost veya akrabası olan bir gazeteci tarafından nesnel bir şekilde yapılamaması ihtimal dahilindedir; çünkü böylesi bir ilişki haberin tarafsızlığı ve doğruluğuyla ilgili sorunlara neden olabilir. Gerçekte böyle bir sorun olmasa bile haber izleyicileri o şekilde düşünebilir. Yine, belediyeyle farklı çıkar ilişkisi içinde bulunan gazetecilerin kamunun öğrenmesi gereken gerçekler ile kişisel çıkarı arasında bir çatışma doğabilir. Benzer şekilde, herhangi bir sivil toplum kuruluşunun kurduğu çadırkentte yaşanan bir olay, ilgili kuruluşla çıkar ilişkisi bulunan bir muhabir tarafından görmezden gelinebilir. Bunların önüne geçmek için haber örgütlerinin doğru gazetecilik için doğru kişiyi görevlendirmesi önem arz etmektedir. Gazetecilerin de ilk sorumluluklarının kamuya karşı olduğunu hatırlayıp gerektiğinde ilgili haberde yer almak istemediklerini beyan etmeleri ya da çıkar çatışmasına konu olabilecek ilişkiyi peşinen açıklamaları gerekmektedir. Bu bakımdan gazetecilerin editörleriyle temas kurması gazetecilik etik ilkelerinde de vurgulanmaktadır: “Gazeteciler kişisel, ailevi veya mali nedenlerden dolayı çıkar çatışması içeren veya içerebilecek bir hikâyeyi haber yapmadan önce editörüne danışmalıdır” (AAP, 2023). Ancak, bu meseledeki asıl sorumluluk gazeteciye aittir ve mesleğini hiçbir çıkar için araçsallaştırmamalıdır. Çıkar çatışmasına neden olabilecek en belirgin ilişki ise maddiyata dayanmaktadır ve bu da gazetecilik etik ilkelerine aykırıdır.

5.7. Deprem Dönemlerinde Akçeli İşlerden Kaçınmak

Gazetecilerin çıkar çatışmasına neden olabilecek bir diğer etik mesele ise herhangi bir habere karşılık olarak yapılabilecek para teklifleri ile ilgilidir. Gazetecilerin etik ilkelere uyarak bu tür teklifleri doğrudan reddetmesi gerekmektedir:

Genellikle belli bir konumdaki haber kaynakları, gazetecileri ‘kullanılabilirlik’ derecesine göre sınıflandırarak, medyada kendileriyle ve yaptıklarıyla ilgili olumlu haberlerin yer almasını, olumsuzların yer almamasını sağlamaya çalışırlar. Bu durumda gazetecinin tavrını çok iyi belirlemesi ve kaynağın aracı haline gelmemesi gerekir. Gazeteciye para karşılığı haber yaptırmak, propaganda veya reklam amaçlı ya da kişisel yıpratma, intikam ve çıkar amaçlı olabilir (Uzun, 2007: 89)

Nitekim gazetecilik etik ilkeleri de benzer şeyleri belirtmektedir. *Yunanistan Gazeteci Sendikası*’nın yayınladığı etik ilkelerde gazetecilerin görevlerini yerine getirirken “görüş bağımsızlığının kısıtlanması karşılığında teklif edilen hiçbir menfaati ve menfaat teklifini kabul

etmez” ifadeleri yer almaktadır (Greek Journalist Unions, 2023). *Kosova Basın İlkeleri*’nde de gazetecilerin meslekleriyle çıkar çatışmasına yol açacak ve mesleki itibarlarını zedeleyecek rüşvet veya diğer teşvikleri kabul etmeyecekleri belirtilmektedir (Press Code for Kosovo, 2023). Bu temel olarak gazetecilik mesleğinin kişisel kazanç için kullanılmaması anlamına gelmektedir.

Dünyadaki çeşitli meslek kuruluşları ve haber organizasyonları yayınladıkları etik ilkelerde gazetecilerin haber için bilgi vermeyi taahhüt eden kişilere ödeme yapmamasını da telkin etmektedir. *Hollanda Basın Konseyi* tarafından yayınlanan ilkelerde gazetecilerin tanıklara ve muhbirlerle kesinlikle para ödememesi gerektiği; ancak masrafları olursa bunların makul bir şekilde karşılanmasının kabul edilebileceği vurgulanmaktadır (Netherlands Press Council, 2023). *Agence France Presse* (AFP) de yayınladığı etik ilkelerinde kaynaklara bilgi için asla ödeme yapmayacakları ancak makul değerdeki *Agence France Presse* hatıraları gibi hediyeleri vermekte sorun bulunmadığı belirtilmektedir (AFP, 2023). Buradan hareketle, gazetecilerin deprem bölgesinde haber yaparken herhangi bir veri için haber kaynağına ödeme yapması yani haberi para ile elde etmesi de gazetecilik etiğine aykırıdır. Bilhassa sansasyon yaratan adli olayların sanıkları, mağdurları ya da tanıklarının enformasyon sağlamak için gazetecilerden para talep ettikleri bilinmektedir. Deprem bölgesinde de bu gibi isteklerde bulunan kişiler olduğu takdirde gazetecilerin sorumlu oldukları etik ilkeleri hatırlamaları gerekmektedir. *Profesyonel Gazeteciler Derneği*’nin (SPJ, 2023) belirttiği gibi “haber için ödeme yapmaktan kaçınan gazeteciler bağımsız hareket etmiş ve herhangi bir çıkar çatışmasına girmemiş olurlar.” Dolayısıyla deprem bölgesinde habercilik yapan gazeteciler “akçeli işler” ile ilgili olan etik ilkeleri bilhassa hatırlamalıdır. Connell’in (2010) de vurguladığı üzere rüşvete dayanan bir haber hikâyesi, yazmaya değmeyecek bir hikâyedir.

Gazetecilerin kişilerle ve şirketlerle çıkar ilişkisine girmesinin bir yolu da reklam yapmalarıyla gerçekleşmektedir ve bu da gazetecilik etik ilkelerinde gazeteciler için doğru olmayan davranışlardan biri olarak belirtilmektedir. Gazetecilik etik ilkeleri, kurumsal düzeyde haber kuruluşlarına reklam ve haber ayrımını net bir şekilde yapmalarını, yani örtülü reklamlardan kaçınmaları gerektiğini belirtmektedir. Haber odası ve pazarlama faaliyetleri arasındaki ayrım doğrudan haber örgütünün güvenilirliğiyle ilgilidir. Benzer şekilde, gazetecilik etik ilkeleri bireysel düzeyde de gazetecilerin reklama alet olarak mesleklerini araçsallaştırmamalarını salık vermektedir. Bu mesele hakkında *Bulgaristan Gazeteciler Birliği* yayınladığı etik ilkeler listesinde “gazeteciler adını ve mesleğini reklam ve ticari amaçlarla kullanmaz” ifadelerine yer vermektedir (Union of Bulgarian Journalists, 1994). *Türkiye*

Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde ise "Gazeteciler ilan, reklam, tanıtıcı reklam veya sponsorlu metinleri yazmamalı, reklamlarda yüzü ya da sesiyle yer almamalı, sosyal medya hesaplarında, web sitelerinde, bloglarında vs. de reklam, tanıtım, ürün yerleştirme yapmamalıdır. Tanıtım veya reklam yüzü olarak algılanmasına sebep olacak durumlardan kaçınmalıdır." cümleleri yer almaktadır. Eski *The New York Times* CEO'su Meredith Kopit Levien'in da gazetecilik ve reklamcılık ayrımı için hikâye anlatım araçlarının paylaşılabilceğini; ancak hikâye anlatıcılarının asla paylaşılmaması gerektiğini ifade etmektedir (Al Jazeera English, 2018). Bu alıntıda vurgulandığı gibi haber hikâyelerini anlatan kişiler gazetecilerdir ve kefil olmaları gereken ürünler ise kendi emekleriyle hazırladıkları haberleridir.

Deprem dönemlerinde bilhassa canlı yayın yapan muhabirlerin, serbest çalışan gazetecilerin ve dijital haber yayıncılarının kullandıkları gıda ve diğer ürünleri bağımsızlıklarına gölge düşürecek şekilde tanıtılmaları ve güzellememeleri gerekmektedir. Hatta ticari ürünlerin görünür olduğu sosyal medya paylaşımlarını da yanlış anlamaya mahal vermemek için azami dikkat göstererek yapmaları gerekmektedir. Bu sebeple, gazetecilerin haberciliklerinden kaynaklanan güvenilirliklerini ticari ürünlerin ve markaların tanıtılmasına tahvil etmemeleri (Bildirici, 2022), okurları ve izleyicileri yanıltılmaları ve onları müşteri yerine koymamaları her zaman olduğu gibi deprem zamanlarında da doğru gazetecilik pratikleridir. Zaten habercilerin her daim kaçınması gereken bir davranış olan reklamcılık, bilhassa deprem dönemlerinde iyiden iyiye sakil duracak ve hem gazetecinin hem de mesleğin itibarına gölge düşürecektir. İrvan'ın (2022: 5) da belirttiği üzere gazetecilik etik ilkeleri çokça mesleğin itibarını korumayla ilgilidir ve aslında gazetecilerin bu ilkeleri içselleştirmeleri onların doğal bir koruma kalkanı altına alınması anlamına gelmektedir.

5.8. Deprem Haberciliğinde Özdeşleşmeden Sakınmak

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde gazetecilerin uzmanlık alanları ne olursa olsun öncelikle gazeteci oldukları belirtilmektedir: "Savunma ve polis muhabirleri, polis/asker veya sözcüsü, spor muhabirleri de kulüp yöneticisi veya sözcüsü, herhangi bir partiden sorumlu muhabir ise o partinin üyesi veya sözcüsü gibi davranmamalı ve bu yönde yayın yapmamalıdır" (TGC, 2023). Bu, gazetecilerin haber kaynaklarıyla bakış açısı ve söylem olarak aynılaşmamları, onlar gibi tutum sergilememeleri, gazeteci ve haber kaynağı arasındaki mesafenin korunması gerektiği anlamına gelmektedir. Nitekim yetkili bir kişinin veya resmi bir görevlinin bakış açısıyla haberlerini yazan gazetecilerin tarafsızlıklarını kaybetmeleri oldukça olasıdır. Bu bakımdan, kamuoyunu doğru bilgilendirilmesinden sorumlu olan gazetecilerin,

deprem dönemlerinde yargı mensubu, kolluk kuvveti, belediye çalışanı, müteahhit veya devletin resmî görevlisi olmadığını akıllarında tutması önem arz etmektedir.

6. Sonuç

Depremlerin gerçekleşmesinden bir kaçış olmamakla birlikte, depremlerin yıkıcılığından kaçış insanoğlunun elinde bulunmaktadır. Mühendislik ve mimarlık gibi doğa bilimleri fiziki yıkıcılığın önüne set çeken bilimsel çalışmalar yaparken, yönetici ve idareciler de meselenin beşeri boyutundan sorumludurlar. Haber medyası ve gazeteciler ise hem kamuoyu oluşturma hem de denetleme işlevleriyle depremlerin yıkıcılığı konusundaki sorumluluğun paydaşlarını oluşturmaktadır. Bu sorumluluk afet/felaket/kriz haberciliği literatüründe sıklıkla vurgulandığı üzere deprem öncesi ve deprem sonrası doğru gazetecilik pratiklerini içermektedir. Bu sebeple, haber medyası depremler olmadan önce de depremi gündemine almalı; depremlerin yıkıcılığını artıran insan temelli nedenleri ve depremlerin olası sonuçlarını yurttaşlara periyodik olarak aktarmalı; bilgilendirici ve kamuoyu oluşturuca yayınlarla kamusal bir farkındalık yaratmalıdır.

Bu çalışmada değinilen gazetecilik etik ilkelerinin evrensel karakterinin, ulusal ve uluslararası gazetecilik cemiyetlerinin ve haber örgütlerinin yayınladıkları afetlere ve felakete yönelik gazetecilik etik ilkelerinde de belirgin olduğu belirlenmiştir. Dünyadaki çeşitli haber kuruluşları tarafından yayınlanan gazetecilik etik ilkelerine bakıldığında, depremler özelinde gazetecilik ilkelerinin oluşturulmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, afetlere ve felakete yönelik, görsellerin dikkatli seçilmesine, mağdurların korunmasına ve haberin doğruluğuna yönelik detaya girmeden benzer şeyler söyledikleri tespit edilmiştir.

Afet, felaket ve kriz dönemlerine yönelik doğru habercilik anlayışlarına daha geniş kapsamlı olarak akademi ve sektör işbirliğiyle hazırlanan rehberlerde ve kılavuzlarda yer verildiği de görülmüştür. Bu çalışmaların ise doğru davranış kurallarını işaret eden gazetecilik etik ilkeleriyle büyük oranda uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Söz gelimi, ilgili rehber ve kılavuzlar tıpkı gazetecilik etik ilkelerinde belirtilen gazetecilerin nefret söylemi yapmaması ve böylece nefret söyleminin toplumda yayılmasına vesile olmaması ilkesinin deprem dönemlerinde de geçerli olduğunu ekseriyetle vurgulamaktadır. Benzer şekilde, haberlerin doğruluk ve gerçek olmasına ve insanların mahremiyetlerinin mutlak olmasına yönelik vurgular da benzerdir. Ayrıca, mağdurların acılarına duyarlı olma ve psikolojik yaralarını haber peşinde koşarken görmezden gelmeme gibi temel gazetecilik etik ilkeleri de ilgili metinlerin kapsamında olduğu açıktır.

Gazetecilik etik ilkelerinin kapsamına almadığı kimi doğru gazetecilik pratikleri ise afet/felaket/kriz haberciliği rehberlerinde yer almaktadır. Söz gelimi, gazetecilerin haber kaynaklarını konunun uzmanı olan kişilerden seçmelerine yönelik tavsiyeler, koşulların zor olduğu deprem sahasında gazetecilerin çalışmasına ve bölgede bulunan insanların can güvenliklerinin korunmasına yönelik öneriler kılavuz ve rehberlerde yer almaktadır. Yine, deprem dönemlerinde haber değerine ve doğru yayın politikasına gazetecilik etik ilkelerinde yer verilmezken kılavuz ve rehberlerde bu meseleler kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Buna göre, korku ve endişeleri körüklemeyen, sadece kötü olana odaklanmayan, dayanışmayı görmezden gelmeyen, yalnızca sayısal verilerle yetinmeyen ve çözüm önerileri içeren haber anlatılarına yönelik öneriler sıklıkla vurgulanmaktadır.

Gazetecilerin ve yurttaşların deprem dönemlerinde doğru hashtag kullanmalarının ve dezenformasyona alet olmamalarının önemi gibi sosyal medyayla ilgili meselelere de rehber ve kılavuzlarda yer verilmiştir. *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*'nde "Profesyonel mesleği gazetecilik olmayan, sosyal paylaşım sitelerini haber amaçlı kullanan 'Yurttaş Gazeteciler' de bilgi toplama, haber yapma ve yayma sürecinde meslek ilkelerinden sorumludur" ifadelerine yer verilmektedir. Bununla birlikte, yurttaşların bu sorumlulukların bilincinde olup olmadığı başka bir tartışma konusudur. Ama yine de, *Sosyal Medya Kullanıcıları ve Gazeteciler İçin Deprem Haberciliği Rehberi, Afet Haberciliği Kılavuzu ve Afet Haberciliği Rehberi* gibi afet/felaket/kriz haberciliği metinlerinde sıklıkla bu sorumluluk sosyal medyadan haber paylaşan yurttaşlara hatırlatılmaktadır.

Deprem veya afet dönemlerindeki doğru gazetecilik pratiklerini işaret eden literatürün gazetecilik etik ilkelerinde yer alan bazı unsurları ihmal ettiği çalışmada belirlenmiştir. Bunların başında gazetecilerin çıkar çatışmalarından kaçınmalarına yönelik ilkeler gelmektedir. Gazetecilerin gazeteciliklerini etkileyecek maddi veya manevi herhangi bir ilişkiye temas etmemelerini vurgulayan bu ilke, doğru bilgiye ulaşmanın hayati rolünün olduğu deprem dönemlerinde bilhassa önem arz etmektedir. Benzer şekilde, gazetecilik etik ilkelerinde gazetecilerin haber yapmak için hiç kimseye ödeme yapmaması ve hiç kimseden haber karşılığı olarak ödeme almaması gerektiği belirtilmektedir. Gazetecilik mesleğini benimsemiş kişilerin zaten kaçınacağı bu davranışların, deprem dönemlerindeki doğru gazetecilik pratiklerini gösteren rehber ve kılavuzlarda da hatırlatılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Yine, gazetecilik etik ilkelerinde vurgulanan gazetecinin haber kaynaklarıyla özdeşleşmemesi ve mesafeyi korumayı bilmesi deprem dönemlerindeki doğru gazetecilik pratikleri olarak rehber ve kılavuzlarda mutlaka hatırlatılmalıdır. İhmal edilen bir diğer önemli meselenin ise

masumiyet karinesi ilkesi olduğu görülmüştür. Gazetecilerin hakim veya savcı olmadıklarına; bu sebeple şüpheli veya sanıkları yargılayıp suçlu ya da masum ilan etmemelerine dayanan bu etik ilke, deprem dönemlerinde daha önemli hale gelmektedir. Özellikle toplumsal öfkenin yöneldiği müteahhitlerin ve yapılaşmayla ilgili sorumlulukları bulunan resmî görevlilerin yargı süreci tarafsız bir şekilde izlenmeli ve haberleştirilmelidir. Gazetecilerin haber toplarken kimliklerini gizlememeleri de gazetecilik etik ilkelerinde doğru davranış kurallarından biri olarak işaret edilmektedir. Deprem dönemlerindeki doğru gazetecilik pratiklerini ortaya koyan çalışmalara bu ilkenin de yerleştirilmesi önem arz etmektedir.

Afet haberciliğinin vurguladığı doğru habercilik pratiklerinin izlerini farklı ülkelerde yayınlanan gazetecilik etik ilkelerinde aramanın ve eksiklerin belirlenip katkı sunmanın amaçlandığı bu çalışmada afetler ve depremler konusunda etik ilkelerin ve literatürün teorik temelde çok büyük oranda benzer noktalara temas ettiği görülmüştür. Bu bakımdan, pratik temelde de haber örgütlerinin kendi bünyesinde çalışan gazeteciler için bu bilgileri görünür, erişilebilir ve içselleştirilebilir kılmaları önem arz etmektedir. Bunun için, deprem haberciliği konusunda medya kuruluşlarının gazetecilere deprem enkazının neresinde duracakları ve artçı sarsıntılardan kendilerini nasıl koruyacakları gibi fiziksel koşullarla ve deprem dönemlerinde etik ilkeler bağlamında doğru gazeteciliğin nasıl yapılacağıyla ilgili eğitimler vermesi önerilmektedir. Ayrıca, afetlerin ve felaketlerin geniş kapsamlı olmasından ve içerisinde orman yangınları, kuraklıklar, seller, heyelanlar, fırtınalar, depremler, salgınlar, nükleer kazalar, terör ve savaş gibi birçok durumu kapsamasından dolayı, teorik rehber ve kılavuzlar ile gazetecilere verilecek eğitimlerin de buna göre tasarlanması önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- Afet Haberciliği Rehberi. (2023). 22 Aralık 2023, https://medyaokuryazari.org/wp-content/uploads/2023/02/Afet_Haberciligi_Rehberi.pdf.
- Afet Haberciliği Kılavuzu. (2023). Afet Haberciliği Kılavuzu. 25 Ocak 2024, <http://www.ilef.ankara.edu.tr/2023/07/26/afet-haberciligi-kilavuzu/>.
- AFP. (2023). AFP editorial standards and best practices. 15 Aralık 2023, https://www.afp.com/sites/default/files/afp_ethic_decembre_2023.pdf
- Akköprü, B. & Tayan, A. (2023). 6 Şubat Depremi Bağlamında Türk-Yunan İlişkilerinin Medyaya Yansıması Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 461-498.
- Al Jazeera. (2023). Code of Ethics. 25 Aralık 2023, <https://www.aljazeera.com/code-of-ethics>
- Al Jazeera English. (2018). Native advertising: The new business behind news business | The Listening Post. 28 Ocak 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=fNDFIYhRSWg>
- Anadolu Ajansı. (2021). Anadolu Ajansı drone kullanımı konusunda editoryal ilke ve kurallar yönergesi hazırladı. 15 Aralık 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/anadolu-ajansi-drone-kullanimi-konusunda-editoryal-ilke-ve-kurallar-yonergesi-hazirladi/2343851>.
- Arga, H. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Çocukların Yaşadıkları ve Ebeveynlerinde Tanık Olduğu Duygu Durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 213-248.
- Asa, A. N. & Doğan G. M. (2023). Afetler ve Haberin Ötekileştiren Dili: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Örneği. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 280-300.
- Ata, F. (2023). Afet Haberciliği: Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sürecinde Sosyal Medyaya Yönelik Bir Değerlendirme. *TRT Akademi*, 8(18), 606-629.
- Atalay, G. E. & Pehlivan, B. M. (2023). Aestheticizing the Pain: A Critical Analysis of Media Representation of Earthquake Victim Children in Turkey. *Sociology Lens*, 36(4), 1-15.
- Australian Associated Press. (2023). Associated Press Code. 28 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Australia-Associated-Press>
- Ayan, V. M. & Keten, E. T. (2023). Medyanın Yapısal Sorunları Bağlamında Afet Haberciliği: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Deprem Haberlerinin Gazetelerde Çerçevenmesi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 2(2), 116-132.
- Aybay, R. (2016). *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Basın İlan Kurumu. (2023) Basın Ahlak Esasları. 11 Aralık 2023, <https://bik.gov.tr/kurumsal/basin-ahlak-esaslari>
- Basın Konseyi. (2023). Basın Meslek İlkeleri. 10 Aralık 2023, <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>
- Basmacı, G. (2023). Use Of Children's Photos in Natural Disaster News: The Example of Kahramanmaraş Earthquake. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 7(3), 135-148.

- Bildirici, F. (2018). *Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği*. Ayrıntı Yayınları.
- Bildirici, F. (2018). Sosyal medyada "örtülü reklam" yapan gazeteciler. 29 Ocak 2024, <https://farukbildirici.com/sosyal-medyada-ortulu-reklam-yapan-gazeteciler/>
- British National Union of Journalists. (2023). British National Union of Journalists: British national union of journalists code of conduct. 19 Aralık 2023, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/british-national-union-of-journalists>
- Budak, E. (2023). Türk Medyasının Depremle İmtihanı: Kahramanmaraş Depremini Afet Haberciliği Üzerinden Değerlendirmek. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1087-1113.
- Clark-Ginsberg, A. & Roberts, S. (2020). Journalism can help communities with these five pillars of ethical disaster reporting. 12 Aralık 2023, <https://www.poynter.org/reporting-editing/2020/how-journalism-can-aid-communities-through-ethical-coverage-of-disasters/>.
- Code of Conduct. (2022). BBC code of conduct. 28 Ocak 2024, <https://www.bbc.com/aboutthebbc/reports/policies/codeofconduct>
- Code of Practice For Jamaican Journalists and Media Organizations. (2023). Jamaica: Code Of Practice For Jamaican Journalists And Media Organizations. 28 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/code-of-practice-for-jamaican-journalists-and-media-organizations>.
- Conflict of Interest. (2023). Introduction to Conflict of Interest. 29 Ocak 2024, <https://journalismethics.uark.edu/lesson-plans/conflict-of-interest/>.
- Connell, J. (2010). The Ethics of Earthquake Coverage. 28 Ocak 2024, <https://dartcenter.org/content/ethics-earthquake-coverage>.
- Coşkun, A. (2023). Sosyal Medyada Yalan Haberle Mücadele: Kahramanmaraş Deprem Haberlerinin Teyit.Org Üzerinden İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1151-1181.
- Çerçi, Ü. Ö., Canöz, N. & Canöz, K. (2023). Kriz Ortamında Yapılan Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Kurumsal Kabule Etkisi: 6 Şubat 2023 Depremi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 26(2), 328-344.
- Çetin Aydın, G. & Aytaç, S. (2023). Depremın Dezavantajlı Gruplardan Biri Olan Depremzede Kadınlar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkisi: Nitel Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 2195-2218.
- Darga, H. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 213-248. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1341292>
- Demir, Z. (2023). Feeling The Pain Yet Keeping Hoping: Emotion and Discourse In Crisis Journalism. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(2), 391-411.
- Doğanay, S. (2023). Depremzedelerin Hayatı Anlamlandırma ve Yas Süreçlerinde Dinin Rolü: Nitel Bir Araştırma. *ULUM*, 6(Özel Sayı), 157-190.

Duygu, H. H. (2023). Kahramanmaraş Depremlerinin Ana Haber Bültenlerinde Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında İncelenmesi: Atv – Fox Tv Örneği. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 249-263.

Duruel, M. (2023). Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. *Mukaddime*, 14(2), 227-255.

Dündar, H. Ç. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin İş Dünyasına Etkileri. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 2(4), 262-281.

Erdoğan, M. & Kaya, S. (2023). Haberde Söylem Farklılıkları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Haberleri Üzerine Bir Analiz. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 1074-1096.

Gazetecilik Davranışı Normları. (2023). Norms of Journalistic Conduct. 24 Aralık 2023, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/India-Norms>

Gibbens, S. (2017). How Humans Are Causing Deadly Earthquakes. 10 Aralık 2023, <https://www.nationalgeographic.com/science/article/human-induced-earthquakes-fracking-mining-video-spd#:~:text=Mining%2C%20dam%20building%2C%20and%20fracking%20are%20among%20the%20causes.&text=Earthquakes%20are%20often%20thought%20of,but%20that%20may%20be%20changing.>

Greek Journalist Unions. (2023). Greek Journalist Unions: Code of Ethics. 28 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/greek-journalist-unions-code-of-ethics>.

Güney Afrika Basın Konseyi. (2023). South African Press Council: Code of ethics and for Print and Online Media, 25 Aralık 2023, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/code-of-ethics-and-conduct-for-south-african-print-and-online-media>

Haber Üsküdar. (2023). Sosyal Medya Kullanıcıları ve Gazeteciler İçin Deprem Haberciliği Rehberi. 25 Ocak 2024, <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/8907/sosyal-medya-kullanicilari-ve-gazeteciler-icin-deprem-haberciligi-rehberi>

Herrscher, R. (2002). A Universal Code of Journalism Ethics: Problems, Limitations, and Proposals. *Journal of Mass Media Ethic*, 17(4). 277-289.

Houston, J. B.; Schraedley, M. K.; Worley, M. E.; Reed, K. & Saidi, J. (2019). Disaster journalism: fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle, *Disasters*, 43(3). 591–611.

IMS. (2023). Food, shelter, blankets – and information: Why good journalism is crucial in times of crisis. 27 Ocak 2024, <https://www.mediasupport.org/hy-good-journalism-is-crucial-in-times-of-crisis/>

İnce, A., Temiz, Y. E. & Erdinç, Z. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Din Hizmetleri: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Bir Saha Araştırması. *Eskiyeni*, (50), 683-704.

İrvan, S. (2022). Gazetecilik etiği: Zor ama mümkün. 28 Ocak 2024, https://cgd.org.tr/wp-content/uploads/2022/04/CAGDAS_DERGI-4.SAYI_-2.pdf. 12 Ağustos 2022.

Koç Akgül, S. (2017). Olağanüstü Durumlar, İletişim ve Habercilik Yaklaşımları. *TRT Akademi*, 2(3), 6-47.

Korkmaz, K. (2023). Türkiye’de Yaşanan 6 Şubat Depremleri ve Türk Devletleri Teşkilatı. *TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), 161-176.

- Maden, S. (2023). 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta Yaşanan Depremler Ekseninde Türkiye'de Deprem Haberciliğine Bakış: Prof. Dr. Süleyman İrvan ile Söyleşi. *Etkileşim*(11), 406-420.
- Mellinger, G. (2020). Journalism's Ethical Progression: A Twentieth-Century Journey. In Gwyneth M. & John P. F. (Eds.), *Journalism's Ethical Progression: A Twentieth-Century Journey*. (pp. ix-xxvi). Lexington Books.
- Netherlands Press Council. (2023). Netherlands Press Council: Guidelines of the Netherlands Press Council. 28 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/code-of-ethics-netherlands-press-council>
- Özdemir, M. & Maral, T. (2023). 'Hürriyet', 'Sabah' ve 'Cumhuriyet' Gazetelerinin Kahramanmaraş Depremi Sonrasında Bilişsel Yapı Bağlamında Karşılaştırılması. *Etkileşim*, (12), 190-215.
- Özer, Ö. (2020). Kamu Yararı Haberciliği: İntihar Haberleri Üzerine Analitik Bir Çalışma. *Etkileşim*, (5), 72-83.
- Pakistan Etik Gazetecilik Koalisyonu. (2023). Asia, Middle East: Pakistan. 25 Aralık 2023, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/code-of-ethics-for-media>.
- Press Code for Kosovo. (2023). Press Code for Kosovo. 29 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Kosovo-Press>
- RTDNA Canada. (2023). Code of Journalistic Ethics. 20 Aralık 2023, https://rtdnacanada.com/wp-content/uploads/2021/02/2016RTDNA_Code_Poster_EN.pdf
- RTÜK. (2014). Yayın İlkeleri Rehberi. 14 Aralık 2023, <https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/3787>
- Salik Ata, N. (2023). Kahramanmaraş Merkezli 6 Şubat Depremlerinin Kriz Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(Özel Sayı), 59-77.
- Sanders, K. (2004). *Ethics & Journalism*. Sage Publications.
- Sine, N. R. & Soylu, B. (2023). Doğal Afet Haberlerinin Medyada Sunumu:6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 44-57.
- SPJ. (2014). SPJ Code of Ethics. 20 Aralık 2023, <https://www.spj.org/ethicscode.asp>
- Suriye Medya İttifakı Etik Sözleşmesi. (2023). Ethical Charter for Syrian Media Alliance: Ethical Charter. 14 Aralık 2023, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/ethical-charter-for-syrian-media-alliance>
- Şenol, F. (2023). Halk sağlığı sorunu olarak afet haberciliği. 18 Aralık 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/halk-sagligi-sorunu-olarak-afet-haberciligi-makale-1606493>
- Taşçı, F. & Gökçe, O. Z. (2023). 6 Şubat Sonrası Deprem Bölgesinde Yaşlılar: Mevcut Durum, İhtiyaçlar ve Öneriler. *Senectus*, 1(2), 271-291.
- TGC. (2023). Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi. 20 Aralık 2023, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html>
- The Human-Induced Earthquake Database. (2023). 29 Ocak 2024, <https://inducedearthquakes.org/>
- The Union of Journalist in Finland. (2023). Guidelines for journalists. 20 Aralık 2023, <https://journalistiliitto.fi/en/ground-rules/guidelines/>

T24. (2023, 21 Şubat). İHA muhabirinden babasını kaybeden depremzedeye: Ararken çekelim sizi isterseniz... 15 Aralık 2023, <https://t24.com.tr/video/iha-muhabirinden-babasini-kaybeden-depremzedeye-ararken-cekelim-sizi-isterseniz.52492>

Union of Bulgarian Journalists. (1994). Rules of Journalistic Ethics. 29 Ocak 2024, <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Bulgaria-Journalist>

Uzun, R. (2011). *İletişim Etiği: Sorunlar ve Sorumluluklar*. Dipnot Yayınları.

Ün, L. (2023). Afet Yöneticisi Olarak Mülki İdare Amirleri: 6 Şubat 2023 Depremleri Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (78), 371-384.

Zran, J. (2021). Ethics of Investigate Journalism. In Miladi, N. (Ed.), *Global Media Ethics and the Digital Revolution* (pp..140-159). Routledge.